

פרוטוקול מס' 246

מישיבת ועדת הפנים ואיכות הסביבה

ביום ג' כ"ט כסלו תשל"ז, 21.12.76, בשעה 14.00

נכחו:

חברי הועדה:

י. ארידור - יו"ר
נ. אליעד
י. באדי
א. גיבלבר
א. הרליץ
א. ורדיגר
ע. נוף
י. פרץ
ב.צ. קשת
י. תמיר

מוזמנים:

ח. קונרסקי - מנכ"ל משרד הפנים
י. הינבר - משרד הפנים
א. חיון - "
י. שחם - "
א. שפט - "
ת. רוה - משרד המשפטים

מזכיר הועדה: י. ברזני

רשמה: א. אשמן

סדר היום:

1. הפקעת קרקעות במועצה אזורית חוף השרון
2. הכנות משרד הפנים למקרה של הקדמת הבחירות
3. בעית הכושים בדרום הארץ

רבותי, אני פותח את הישיבה ומקדם בברכה את האורחים שלנו.

הי"ר י. ארידור:

אני מבקש את נציגי משרד הפנים לדבר על שלושת הנושאים שבסדר היום, ואחר כך יוכלו חברי הועדה לשאול שאלות בכל הנושאים האלה.

ח. קוברסקי:
אני אדבר על שני נושאים וגברת הינדר תדבר על הנושא השלישי. אני רוצה למסור את העובדות בענין חוף השרון, אבל לפני כן הייתי רוצה לשמוע במה אתם מעוניינים.

ע. גוף:
מדובר ב-750 דונם במועצה האזורית חוף השרון שנמצאים הרומה לקיבוץ שפיים וצפונה להרצליה. השטח הוא בבעלות פרטית. עד כה היה השטח מיועד לבנייה.

הבעלים של אותם 750 דונם היו בעלים של שטח אחר באותו אזור. הקיבוץ שפיים פשוט השיג את גבולם, פלש לנכסיהם. בית המשפט קבע שהקיבוץ השיג גבול ועליו לרדת מהאדמה. כאשר באו הבעלים ביחד עם פקידי ההוצאה לפועל, הקיבוץ הניס את פקידי ההוצאה לפועל באמצעות בולדוזרים. כדי למנוע בעיות, הציע מינהל מקרקעי ישראל פשרה, שהשטחים שהיו בבעלות פרטית ימסרו לאחזקתו ולשימוש של הקיבוץ והבעלים הפרטיים יפוצו בשטח אחר באותו אזור שנמצא בידי המינהל. עכשיו מדובר באותם שטחים חלופיים שניתנו על ידי המינהל. הפקידו כבר תקנית של שינוי יעד, ובפועל זה אף גרוע מהפקעה, כי כשיש הפקעה מפצים את הנפגעים אבל כאשר משנים יעד ולא קובעים תאריך הפקעה התוצאה בפועל היא שהמגרסים אינם ניתנים לבנייה ובוודאי לא למכירה. זהו מצב ביניים שעלול להתמשך כי יודע כמה זמן, ויש חושדים שבמתכוון הוא עלול להמשך זמן רב, משום הקשרים בין ראש המועצה האזורית דוד אמן ובין הקיבוץ שפיים שהוא הכר בו החשש הוא שהוא פועל בתאום מסוים עם הקיבוץ.

המגמה המוצהרת היא להפוך את השטח הזה לשטח פתוח לציבור או פארק. המוזר שבענין הוא שבסמוך מאד לאותו שטח ישנו פארק שכבר השקיעו רבבות לירות בגינונו, וכאשר התחילו לבוא למקום אנשים שאינם דווקא מאנשי הקיבוץ, רחמנא ליצלן, קיבוץ שפיים פשוט סגר את מבואות הפארק. כיום הפארק עומד בשממונו ולא ניתן לשימוש הציבור. לזה עומדים עכשיו לצרף עוד 750 דונם. כל צרופי המקרים האלה הם לפחות מוזרים.

ויש בעיה נוספת. כאשר יפקיעו את הקרקע, מישהו יצטרך לפצות את בעלי הקרקעות האלה. למי יש כסף לפצות אותם? המועצה האזורית החליטה, לפי פרוטוקול מס' 8 מיום 20.10.76, שכל העניין מותנה בכך שתוכל לפצות את בעלי הקרקעות. אם לא תוכל לפצות - לא תהיה הפקעה. עכשיו אנחנו שומעים על לחצים המופעלים על משרד הפנים שהוא יממן את הפיצוי. האם למדינת ישראל יש היום לצורך זה סכום נכבד כדרוש, 200 או 300 מיליון לירות? אבקש התייחסות של מנכ"ל משרד הפנים לשאלות אלה.

ח. קוברסקי:

בעיות מסוג זה יכולות לעלות בוועדה מדי יום ביומו, כי אין זה גילוי חד-פעמי שבתהליך התכנון משנים יעדים. חוק התכנון נוצר כדי לתכנן את שטח המדינה על פי תפישות תכנוניות. אין זה דבר מיוחד לאזור זה וליום הזה, זה קורה בכל האזורים ובכל תכנית שאנחנו מגישים.

לדעתי, ענין זה אינו צריך להיות נדון על רקע יחסים טובים בין הקיבוץ והבעלים השכנים, אם כי זו בעיה שראוי להתייחסות, הרי התכנון אינו נגזר ממערכת יחסים זאת אלא מתפישה עקרונית נניח שלא היה מוגש אותו מסמך שהזכיר חבר-הכנסת נוף ולא היה מוגשת תכנית מקומית לשינוי, המעשה נעשה כבר קודם לכת בתוך תכנית מחוזית כאשר הובאה התכנית למחוז המרכז והובאה לדיון במועצה הארצית לתכנון ולבנייה, המועצה החליטה על הפקדתה והתכנית נמצאת בתהליך הפקדה.

ע. נוף:

מתי זה היה?

ח. קוברסקי:

המועצה דנה על זה לפני כשנה. ההפקדה היתה לפני שבועות אחדים והדבר פורסם לפי כל כללי הפרסום ויש אפשרות להגיש התנגדויות.

מהי המגמה? לפי התפישה התכנונית היסודית אין אנחנו רואים את אזור רצועת החוף הקרוב מאד לשפת הים כאזור שיש לטפח בו מגורים ולקיים בו זכויות בנייה למגורים. את האזור הזה אנחנו רואים כאזור שצריך לעמוד לרשות הציבור כולו ולשמור עליו כנכס לדורות הבאים. מקובלת עלינו תכנית פיזור האוכלוסיה, במפורש אין אנחנו רוצים שיבנו באזור זה. את רצועת החוף אנחנו רוצים ליעד לשימושים לטובת הציבור בישראל ולא לטובתם של יחידים. זו תפישת התכנון שמופיעה בתכנית המיתאר של מחוז המרכז, זו תכנית המיתאר שפורטה בתכנית המקומית.

כאשר משנים יעדים, נפגעות זכויות. בחוק יש הוראות כיצד מטפלים בפגיעה בזכויות. כאשר יש השבחה של זכויות מטילים מס השבחה, כדי שלא הפרט ייהנה אלא גם הציבור והמדינה. כאשר המדינה גורמת ירידה בערך הקרקע בתוקף החלטות תכנוניות, היא חייבת לשלם. אם הוחלט להקים באזור קיסריה תחנת כח ונפגעו זכויות רבות, ברור שצריך יהיה לשלם פיצויים. ברור שאם התכנית הזאת תאושר, צריך יהיה לשלם פיצויים. המחוקק קבע כך ואיש אינו מתכוון להפר חוק. אבל ישנו תהליך ואנחנו לא יכולים להקדים את המאוחר או לאחר את המוקדם. בשלב זה מופקדת תכנית מיתאר מחוזית, הופקדה גם תכנית מקומית. כל מי שרואה עצמו נפגע, בין אם הוא בעלים בקרקע ובין אם זו רשות מקומית, יכול לבוא בתקופת ההפקדה ולהגיש התנגדות. בשלב זה קיימת אפשרות תאורטית שהתנגדות תאושר וקיימת גם אפשרות שהיא תידחה. הדיון בתכנית מיתאר מחוזית הוא במועצה הארצית לתכנון ולבנייה, הדיון בתכנית מיתאר מקומית הוא בוועדה מחוזית לתכנון ולבנייה.

י. בארי:

מי הגורם המפגיע?

ח. קוברסקי:

עוד לא מדובר על הפקעה. מדובר על שינוי יעוד.

ע. נוף:

מה אורך התקופה?

ח. קוברסקי:

תקופת ההפקדה היא חודשיים ויש אפשרות הארכה לחודשיים נוספים. אחר כך מתחיל שלב הדיון בהתנגדויות. איש לא יכול לומר מה אורך התקופה. כאשר מופקדת חכנית, ממילא מוקפאת הפעילות. הרבה שטחים בירושלים מוקפאים היום מפני שמכינים חכנית מיחאר. כדי לא לתת לעובדות החיים להכריע במקום התכנון, נקבעו תהליכים מסוימים. מי שרוצה בתכנון חייב להכיר בתהליכים אלה.

אבל היינו ערים לנושא, התחלנו לברר בירורים ראשוניים את האפשרויות השונות שצריך להתכונן אליהן אם אכן התכנית תאושר. איש מאתנו לא יכול לומר לכם היום אם תאושר. יתכן מאד שאחרי תהליך של הגשת התנגדויות תבוא המועצה הארצית לתכנית ולבנייה ותגיד שזאת הרפתקה ולא תאשר את התכנית. אבל מתוך מחשבה שהתכנית כן תאושר התחלנו לברר מה יכול להיות היקף ההוצאה, אם הפתרון היחידי הוא פיצוי כספי או יכול להיות פיצוי מקצע במקום אחר. לפני ששנים היתה ועדת הפנים המובילה בענין פארק הכרמל, ושם היו אותן בעיות. הועדה לחמה ובאופן ציבורי כפחה על הממשלה להקים את הפארק, הפיצוי לבעלי המגרשים היה גם בקרקעות. חברי הכנסת יוסף תמיר, קשת ואליעד היו פעילים בענין זה. האם עכשיו הכוונה היא לומר לנו: אל תתכננו כי יש קושי כספי? אינני חושב כך. אני חושב שהתביעה שלכם כלפינו היא בכיוון ההפוך: תכננו. אנחנו הולכים בדרך זו. יש לי הרגשה שאין אנחנו עושים די, אבל היינו רוצים לפחות להשתחרר מן התובה להתגונן כאשר כן הולכים בדרך זאת.

לא נעשה כאן דבר שהוא חריג במדינת ישראל ושהוא, כביכול, מיוחד ואופייני למקום זה בלבד. אין לחצים על משרד הפנים. אנחנו לוחצים על עצמנו כי יש לנו גישה ציבורית. אנחנו ערים לאפשרות שאנשים ייפגעו, אבל איננו מציעים שזה יהיה הגורם הקובע בתכנון בישראל. נדמה לי שצריך לעודד אותנו בתכנון שבא לשרת מטרות ממלכתיות, מטרות שהועדה זו היתה כל כך ערה להן, ולדעת, זו זכותה הגדולה.

אינני רואה דחיפות לדון בענין זה היום כי ההפקדה רק בראשיתה. זהו תהליך של חודשיים נוספים. אחר כך יהיה דיון בוועדת התנגדויות. זה יאריך את התקופה בחודשיים נוספים. אחר כך יהיה דיון בוועדת התנגדויות. אינני חושב שאתם חייבים להקדיש היום לענין זה דיון כל כך מפורט. אני גם יכול להבטיח שאנחנו ערים לענין, אין איש חולק על כך שאסור שאנשים ייפגעו, אלא אם משהו רואה בעצם העובדה שבתהליך התכנון אהה מחלה תכנית ולא נותן לעשות פעולות בתקופת ההפקדה שיסחרו את התכנית. אבל זה נעשה על פי החוק, זה הליך מקובל בחיים תקינים.

הנושא השני שהתבקשתי למסור עליו פרטים הוא כיצד ערוך משרד הפנים להקדמת הבחירות. למעשה אנחנו תמיד ערוכים לקיים בחירות. יש הוראה בחוק על קיום פנקס בוחרים וחובת עדכון שנתי. ביום ט"ו באב תשל"ו נכנס לתוקפו פנקס הבוחרים לשנת 1976 (1.8.76) והוא תקף. קיימנו כל ההליכים המצויים בחוק של הצגת הפנקס, טיפול בעררים, הודעות לבוחרים שהיו אצלם שינויים. ההחלטה של הכנסת על הקדמת בחירות היא החלטה פוליטית ולא צריכה להיות מושפעת מגישה אדמיניסטרטיבית או טכנית. אם תחליט הכנסת, אנחנו יכולים לקיים את הבחירות 60 יום לאחר שהכנסת תחליט על קביעת מועד מוקדם לבחירות.

אם הכנסה תחליט, כמו שעשתה בבחירות ב-1973, להתייחס לסעיף המחייב התפטרות עובדי מדינה וקציני צה"ל 100 יום לפני הבחירות אם הם רוצים להיות מועמדים בבחירות, אפשר לצמצם את התקופה בהוראת שעה, אפשר לותר עליה בהוראת שעה. אם לא יעמדו על קיום סעיף זה בחוק הבחירות, מינימום הזמן הדרוש לנו לקיום בחירות לפי הפנקס הקיים הוא 60 יום. זו אפשרות אחת.

אם ירצו לאחד את הבחירות לרשויות המקומיות עם הבחירות לכנסת וגם אותן להקדים, יידרשו לנו 70 יום בגלל לוח זמנים שונה בהערכות ברשויות המקומיות ובכנסת.

על פי החוק, שנת הפנקס היא מט"ו באב עד ט"ו באב. הבחירות צריכות היו להיות לפי הפנקס של ט"ו באב תשל"ז. מאז נכנס לתוקפו הפנקס הקודם נוספו רבבות אנשים, צעירים וגם עולים חדשים. אם הכנסת תרצה לעדכן את הפנקס על ידי תוספת נספח של שנתון גילאי 18 עד יום הבחירות ושל עולים חדשים שיגיעו ארצה עד 1 בינואר 1977, לפעולות אלה של הכנת נספח נוסף ותוספת לפנקס הקיים דרושים לנו 30 יום נוספים, כלומר בסך הכל 90 יום. כל זה בתנאי שנלך באותה דרך שהלכנו בה ב-1973 כאשר הוספנו את השנתון אבל ויתרנו על תהליך של ערר וערעור. הוספנו את השנתון על פי המירשם והנחנו שהצורך בעדכון הוא שולי ביותר.

אם ירצו לדקדק בפרטי פרטים, להכין בכלל פנקס חדש ולקיים את כל ההליכים, לפי אומדן שלנו דרושים לכך 5 חודשים.

אנחנו לא מגישים המלצות. ההחלטה בנושא זה היא פוליטית ציבורית ולא טכנית אדמיניסטרטיבית, אבל נראה לנו שהדרך הנוחה לנו היא לקיים את הבחירות על פי הפנקס הקיים. בפנקס זה יש 2,172,000 בוחרים, לעומת 2,037,000 בבחירות הקודמות. אנחנו מעריכים שתוספת שנתון עד א' בניסן היא 40 אלף בוחרים, עולים עד 1.1.77. כ-10 אלפים איש, וזה יתן לנו תוספת 50 אלף בוחרים, ביחד 2,220,000.

היו"ר י. ארידור: נשמע מפי גברת היבנר על בעיית הכושים הקרויים עברים.

י. היבנר: הבעיה החלה ב-1969 כשהגיעה לארץ קבוצה ראשונה. הם הגיעו מליבריה, בלי הודעה מוקדמת. מאחר וכמעט לכולם היה דרכון אמריקאי, יכלו להכנס כתיירים ולקבל בגבול אשרת כניסה. הקבוצה הייתה מורכבת בעיקר מנשים וילדים, רק מעט גברים. הם טענו שלדעתם, חוק השבות חל עליהם, אבל באותה שעה הסתפקו באשרת כניסה לתיירים.

היו התייעצויות בין שר הפנים ובין משרד הקליטה, הסוכנות, המשטרה ושר החוץ, והוחלט לתת לאנשים להכנס כתיירים ולבדוק אמיתות הטענה שחוק השבות חל עליהם. קצת מוזר היה להניח שעל קבוצה כזאת יכול לחול חוק השבות, אבל לא רצו לדחות אנשים אלה על הסף רק משום שברור כאילו מראש שעל כושים לא חל חוק השבות.

21.12.76

י. היבנר

לאחר מכך הצטרפו לקבוצה ראשונה זאת עוד שתי קבוצות. הם טענו שאלה חלקי משפחות שכבר באו, ושוב לא יכלו לסגור בפניהם אפשרות הכניסה כי לא רצו להפריד בין חלקי משפחות, למרות שאלה כבר הגיעו ישירות מארצות הברית ולא דרך ליבריה, ובעיקר משיקגו ופילדלפיה.

על פי הסדר שהיה בין שר הפנים ומשרד הקליטה, הקבוצה הראשונה פלוס חלק מהקבוצה השנייה קיבלו דירות בהסדר מעין הסדר עולים. הייתי רוצה פה להדגיש שהם לא הוכרו כעולים, המטוס שלהם היה של מעין-עולים, ובלבד לתת לילדים הקטנים קורת גג, כי בתור תיירים לא יכלו לקבל כל עזרה וכסף לא היה בידיהם. בדמונה היו אז דירות ריקות, כי היה שפל בעליה. נתנו לאנשים אלה 10 - 12 דירות לשימושים. הם קיבלו גם כרטיס טיפול מעין כרטיס טיפול של עולים. כל זה לא לפי אשרת עולה ובלי שיכירו בהם כעולים לכל דבר.

מאוחר יותר התברר שחוק השבות לא חל עליהם. המוצא שלהם הוא .. בערפל ובספק, לא יודעים בדיוק מה מקורם. קרוב לוודאי שהם שייכים לכת קצת מיסטית שמקורה בדת הנוצרית. כאשר קבענו שחוק השבות לא חל עליהם, הם פנו לבית דין גבוה לצדק ודרשו שיכירו בהם כמי שחוק השבות חל עליהם. בשנת 1971 או 1972 פסק בית הדין הגבוה לצדק שחוק השבות אינו חל עליהם. באותו פסק דין היה רמז להמלצה ששר הפנים אולי ייטיב לעשות אם ישקול מתן אשרת קבע לאחדים מהם.

בינתיים התבררו דברים שלא היו ידועים מראש. היה אי שקט בין הקבוצות שלהם, כנראה היו קבוצות שהתחרו ביניהן. הדברים הגיעו להתנגשות בין שתי קבוצות ובעקבותיה נהרג אדם. האנשים שהיו מעורבים בתקרית זו נדונו לתקופת מאסר. הקבוצות גם לא הראו יחס חיובי לרצון המדינה לארח אותם. ראשי הקבוצה הכריזו כאילו המדינה שייכה להם יותר מאשר ליהודים, הם רואים עצמם כשרידיה של עשרת השבטים והם חושבים שלא רחוק היום והם יקבלו את המדינה תחת חסותם, ולא האנשים האחרים היושבים כאן, שלפי דבריהם הם יושבים שלא כחוק.

ע. נוף: מדוע לצטט מה הם אומרים ולא לשמוע אותם ישירות?

היו"ר י. ארידור: יש סיבות טובות לא לנפח את העניין מעבר לפרופורציה.

י. היבנר: הכרזה זו נקלטה על ידי רשות השידור. לא רץ אני אומרת מה שאני שמעתי, אלא הדברים נקלטו גם על ידי רשות השידור.

היו הפרות חוק. היו שלקחו לעצמם מצרכים בספרמרקט בדמונה. לא תמיד חיו בשלום עם האוכלוסייה בדמונה. לא הייתי אומרת שהתפתחות בדמונה הייתה התפתחות חיובית בכיוון לילום בית בין הכושים ובין האוכלוסייה. חלק מהכושים עברו לגור בערד וחלק קטן עברו למצפה רמון. אחדים מהם ניסו להתיישב ביריחו, אבל הצבא לא התיר להם זאת.

לאחר שנודע שהם לא תייררים בונה-פידה מצד אחד, ומצד שני חוק השבות אינו חל עליהם, לא היה רצון להתיר לקבוצות נוספות להכנס לארץ. אמרו שאין הם יכולים לקחת בידיהם את חוק הכניסה, להכנס למדינה כתיירים ולהעמיד את המדינה בפני עובדה שהם כאן והם חושבים שיש להם זכות כאן. המדינה מוכנה לתת רשיון לישיבת קבע גם לאנשים שחוק השבות לא חל עליהם, לפי שיקוליה של המדינה, לא כקבוצות מאורגנות שרוצות ברבות הימים להתיישב כאן ובוודאי לא לאנשים שמתייחסים כך לחוק ולסדר במדינה. הם התעלמו מן ההזהרות שלנו. בלי הרף עשו נסיונות להכנס למדינה. הם לא קיבלו הארכות לישיבה במדינה. רובם ככולם יושבים היום בארץ ללא אשרה, חלק בוודאי גם אין להם כל אפשרות לקבל הארכה כמבקרים, כי חוק הכניסה מגביל את השהות במדינה ל-27 חודש בלבד. חלק לא פנו כלל לבקש הארכה, חלק פנו ולא נענו.

כדי לאלץ את המדינה לקלוט אותם, או כדי

לסכל אפשרות של הוצאת צו גירוש, 70 ראשי משפחות פנו לקונסוליה של ארצות הברית בתל-אביב וויתרו על האזרחות האמריקאית שלהם. זה היה בשנת 1974 - 1975. פנינו מיד לקונסוליה של ארצות הברית והסברנו את הבעיה, אבל נאמר לו שלפי חוק ארצות הברית אדם המביע רצונו לוותר על אזרחות אמריקאית, לאחר שהוזהר וחתם על הצהרה בדעה צלולה כי מרצונו הטוב הוא מוותר על האזרחות, אין כל אפשרות לא להעתר לבקשה זאת. לאחר צעד זה, אנשים אלה אינם אזרחי ארצות הברית. (ע.נוף: כמה יהודים לבגים עשו זאת?) רק שנים או שלושה אנשים. במשך השנים הוצאנו כעשרים צווי גירוש נגד כושים, בעיקר נגד מפירי החוק. כמובן שיכולנו לממש את הוצאתם מן המדינה רק אם לא היו מאלה שויתרו על האזרחות האמריקאית.

בינתיים מספרם הלך וגדל. קשה מאד לאמת

את הנתונים, אבל אנחנו חושבים שהם מונים עכשיו 1000 - 1200 נפש. אבל מה שמדאיג הוא לא מספרם היום אלא המגמה הברורה להכנס לארץ בכל דרך. הם אינם נרדפים מתחבולות למיניהן. הגיעה לארץ קבוצה של צליינים, חלק מהם לבושים הדר ככמרים, הם טענו שהזמינו חדרים במלון אינטרקונטיננטל, בדקו ומצאו שזה אמנם נכון, אבל למחרת בבוקר כשבאו אנשים מחברת הנסיעות לקחת את הקבוצה לטיול, לא היתה כבר נפש אחת במקום, הם היו כבר בדמונה. זוהי קבוצה מלוכדת מאד וקשה מאד לקבל מהם אינפורמציה, קשה מאד לזהות איש.

לפני כשנה וחצי הם הוציאו לעצמם תעודות

זהות, שהן דומות מאד לתעודות שמוציא השלטון, ושם כתוב: תעודת זהות. זו משמש לזהוי כל עוד השלטון לא יצייד אותנו בתעודות זהות ממשלתיות. הודענו על הדבר הזה למשטרה, אבל עדיין לא קיבלנו חוות דעת סופית.

בדמונה יש תסיסה מתמדת. לשכת שר הפנים

מקבלת בממוצע שתיים - שלוש פניות בשבוע של תושבים מדמונה או ראשי גופים, כולל ראש העיר, שואלים מה יהיה עם אנשים אלה. אין להם יכולת לקנות לעצמם דירות, מצופפים עוד ועוד אנשים באותן דירות. בחודשי השנה שבהם הדבר אפשרי אנשים חיים בחוצות, הילדים מקימים רעש בשעות הבלתי מתאימות, הנשים עושות את עבודות הבית בחוצות. טוענים שהמצב הוא בלתי נסבל ודורשים ששלטונות ישראל יסיקו מסקנות וימצאו פתרון לבעיה זאת.

י. תמ"ר:

לפני מספר שבועות ביקשתי מיושב ראש הוועדה להעלות נושא זה לדיון בוועדה לא דרך מליאת הבית. חבר-הכנסת פרץ ביקש להעלות את הנושא בהצעה לסדר-היום במליאה. חבריו שכנעו אותו שמוטב לא לעשות זאת. אנחנו דנים באחת הסוגיות שעוללות להיות כאובות מאד. לא צריך כאן לשחק בליברליזם ואחות עמים, ובוודאי גם לא בגזענות. זהו זרע פורענות. אנשים אלה חדורי אמונה שהם בעלי הארץ הזאת ואנחנו בכלל מיותרים כאן. משרד הפנים היה נאיבי בטיפולו בנושא בשנת 1969. היו כמה תושבים בדמונה שבאו להגיש הכושים מתוך גישה הומנית, והיום הם בוכים מרה. זהו שיבוש בחיי התושבים בדמונה, ואני כבר לא מדבר על כך שאנשים פולשים למדינה בניגוד לחוק, מעמידים אותנו בפני עובדות, משתלטים על שטחים, מציקים לתושבי המקום. יש להם אורח חיים שונה לחלוטין משל השכנים שלהם, חצי-אמריקאי וחצי-אפריקאי.

אלינו לקיים את החוק והסדר במדינה בכל מחיר ולהיות עקביים בענין זה, לא לתת לחוק להיות למרמס במקרה זה. הייתי אומר אותם דברים גם אילו היו אנשים אלה לבנים. אני מציע שנקבל עמדה - בוודאי לא נקבל בענין זה החלטות - שתחייב את משרד הפנים והמשטרה לעשות כל המשתמע מהחוק הישראלי למען רווחת רוב האוכלוסיה.

ועתה לנושא אחר. ברוב עיונותינו לא תיכננו את ההתפתחות הפיסית של המדינה, לא ראינו את הנולד ובנינו את רצועת החוף בצורה פרועה. אם עוד נותרו ברצועת החוף שטחים פנויים שאפשר להעמיד אותם לרשות הציבור, לא להפוך אותם למשטחי אבן ובטחון, הרי מה שעושה המועצה הארצית לתכנון ובנייה היא עושה לברכה ולתועלת רוב האוכלוסיה בארץ. אני אף מרחיק לכת, אני חושב שאילו אפשר היה לבלום את התפתחות תכנית ל" בתל אביב ולהשאיר שטח פתוח, צריך היה לברך על כך. אני יודע שאנשים צריכים לקבל תמורה עבור הנכסים שלהם, אבל אם לא נעשה היום מה שעוד אפשר לעשות, נפסיד את מדינת ישראל העתידה.

ע. נוף:

אני בהחלט בעד זה שיהיו הרבה שטחים ירוקים במדינת ישראל ובוודאי בריכוזים מאוכלסים. ואני אומר זאת אף כי אני יודע שקל להגיד דברים כאלה מרחוב אורי או משדרות בן-ציון: אני פה ואתה תלך לנגב.

אבל לדאבוני, לא אלה פני הדברים במקרה זה. אנחנו עלולים לתת יד פשוט לגזל ועיוות. במקום ישנו פארק, ואנשי ישוב מסוים נטלו את החוק בידיהם, חסמו את הפארק, לקחו אותו ממדינת ישראל ואזרחיה, ולמרות השקעות ציבוריות רבות במקום אין אנשים יכולים להכנס לפארק הזה. זאת אומרת, יש מי שנוטל את החוק בידינו ועליו אין החוק חל, ויש מי שהשקיע מיטב חסכוניותו וכלפיו צריך למצות את החוק עד תום. אין לי קשר לאף אחד מהשטחים האלה, לכך אני חופשי לומר את הדברים. לפני שאנחנו מדברים גבוהה גבוהה על עוד פארק, נראה קודם מה נעשה בפועל.

שמעתי שעל חלק מאותו שטח בונה הקיבוץ. זאת אומרת, הברירה היא בין בנייה של הקיבוץ ובין בנייה של עירוני רקוב בעל הקרקע. אני לא נותן יד להפליה כזאת, והגיע הזמן שגם חברי הכנסת לא יחנו לה יד.

נוסף על כך, רק לפני זמן קצר משרד הפנים התחייב לפני בית המשפט העליון בנושא הספציפי הזה.

ח. קוברסקי: קיימנו. היתה החלטה של ועדת ערר של המועצה הארצית לתכנון ובנייה, שעד סוף דצמבר יהיה שינוי תכנית שיוגש להפקדה.

ע. נוף: אתם הודעתם שתוך חודש מעניקים מעמד של ועד מקומי לחובעים באותו מקרה. אני מוכן להביא את הפרוטוקול של בית המשפט.

אני שואל: א. מה קורה בפארק הקיים?
ב. האם נכון שישובים אחרים בסביבה פשלו בפועל לתחום הירוק הזה על חשבון בעלי הקרקע? ג. מה יהיה באותם שטחים שנבנו ברצועה זאת - האם תהרסו אותם? ד. מי ישלם את הסכום הגבוה הדרוש לפיצוי בעלי זכויות, והאם זה עומד במקום ראשון בסדר העדיפויות של מדינת ישראל.

המועצה האזורית חוף השרות החליטה ביום 20.10.76 כי במידה שהחלטת מליאת ועדת בנין ערים חוף השרות בקשר לאישור התכנית תחייב תשלום פיצויים, מחליטה מליאת המועצה לגרום לכך שתבוטל התכנית הנ"ל. במלים אחרות, הם אומרים: אנחנו לא נפצה, אנחנו מטילים את זה על עם ישראל.

הבעיה של יהודים שחורים או אנשים שחורים היא בעיה, אבל לא די לשמוע אינפורמציה ממקור אחד ועוד מפי השמועה. זה פשוט לא מתאים לוועדה רצינית.

אני מציע לגברת היבנר לא להשתמש בכיטויים כוללנים: הם לקחו מוצרים בסופרמרקט, הם... יש שמעון וראובן שעשו כך וכך, והם ייענשו. אבל איך "הם" - היהודים האלה, הכושים האלה...

באו אלי אנשים מדמונה ואמרו שחיים בשלום עם הכושים, אמרו שיש הסתגלות. אני לא שוכנעתי מדבריהם, אני נוטה יותר לדעתה של גברת היבנר, אבל אני לא מוכן לדון באופן חד צדדי. אינני מציע להזמין את כולם, אבל אולי אפשר להזמין את המורה הרוחני של הקבוצה, או מישהו מהיהודים שמוכנים לסגור עליהם.

גם בענין הקרקעות אני מבקש לשמוע דעה נוספת.

היו"ר י. ארידור: האם יש במשרד הפנים מגמה לזרז את הטיפול בענין הקרקעות, ולו גם בגלל ההערה שהשמיע חה"כ נוף בדבר אי יכולת לשאת בתשלום הפיצויים? אני חושב שצריך לפתור את הבעיה בלי לתת אפשרות של ניצול לרעה.

האם זה מדוייק שבמועצה הארצית לתכנון ובנייה אין השפעה או אין ייצוג למועצה אזורית, כלומר לא יתכנו שיקולים שקשורים בהפעלת אינטרסים של מועצה אזורית.

אם באמת אין כסף להוצאות הקשורות בתכנון, מדוע לא להפסיק את כל התהליך כבר בשלב המוקדם ביותר? מדוע לא יהיו הנחיות לנציגי המשרדים הממשלתיים בוועדה המחוזית שאין כסף ~~לכך~~ אין טעם לתמוך באישור התכנית. אם יש כסף, הכל ~~אין~~ כסף, למה בכלל לטפל בקידום התכנית כשאיך במה לשלם בעדה.

21.12.76

י. ארידור

נראה לי שיש מקום ליתר הקפדה בנושא הכושים הקרואים עברים, גם מצד משרד הפנים וגם מצד המשטרה. לא יתכן שאנשים יכנסו לארץ שלא כחוק ומשרדי הממשלה יעמדו חסרי אונים. צריך לנסות לתפוס אנשים שנכנסו שלא כחוק ולהוציא אותם מן הארץ. אדם שמחזיק תעודת זהות שדומה לתעודת הזהות הישראלית עובר עבירה פלילית, כי זהו מטמך מתחזה. אדם שלא יכול להוכיח שיש אישור חוקי להיותו בארץ, אפשר לנקוט נגדו אמצעים ונטל ההוכחה יהיה עליו. צריך לנקוט באמצעים לפחות כדי שלא יגדל מספר הכושים האלה בארץ, כדי שאנשים ידעו שאין להם סיכוי להשאר בארץ. אין סיבה להשלים עם תופעה מאורגנת כזאת.

א. גיבלבר: בענין הכושים בדמונה דעתי כדעת חה"כ תמיר. לא אבוא להציע עכשיו להוציא אלף אנשים שכבר נמצאים בארץ, זה לא מתקבל על הדעת, עם הבעיה הזאת כבר נצטרך איך שהוא לחיות. אבל לא צריך לתת להכנס לאנשים נוספים מהשבט הזה. צריך לנהוג בהם לפי החוק, שפג תוקף האשרה צריך להוציא אותם מהארץ. מוכרחה להיות ערנות לבעיה הזאת.

ועתה לנושא שהעלה חבר-הכנסת נוף. לא הקיבוצניקים אמרו "עירוניים רקובים", אתה השתמשת בביטוי הזה. אני רוצה לדעת אם קיבוץ שפיים מעבד את האדמות שמדובר בהן? אני מביין שלא מעבדים את האדמות. ואם כן, מה שחלית המועצה הארצית לתכנון ובנייה הוא אשר יהיה. אם לפי התכנון הארצי צריך להשאיר ראות נשימה ברצועת החוף, זה מוכרח לפגוע במישהו שיש לו אדמות באזור זה, וצריך יהיה לפצות. אילו הייתה במקום הזה שכונה, הייתי תומך בצרופה להרצליה. אבל אם אין שם בתים ויש תכנון להקים פארק, המצב הוא אחר. צריך לפצות את בעלי הקרקעות שייפגעו אבל לא להרתע מתכנון.

י. בארי: מי יזם באופן פורמלי שינוי היעוד ומי יזם אותו בפועל? האם יש מגמה להפסיק את המקרקעין הללו לאחר שינוי היעוד? ואם כן, מי הגורם שיפיקע, לטובת מה, לטובת מי?

י. פרץ: אני לא מסכים עם האומרים שיש בעיה של כושים בדמונה וצריך לחיות אהה. (א. גיבלבר: הם התחילו מדינת ישראל צריכה לחיות עם הבעיה, לא דווקא דימונה). הם התחילו גם לרכוש דירות בעיר. יש להם כסף. זהו ארגון בינלאומי שיש לו הרבה כסף. חלקם עובדים ומשתכרים. הם חיים כקומונה, כל אחד נותן יותר משני שלישים מהכנסתו לארגון. הם מקיימים גם גן ילדים ובית ספר בחדרים שיש להם. הם גרים גם במקלטים בשכונה, ואם חס וחלילה תצטרך האוכלוסיה למקלטים, הם לא יהיו פנויים. כשאחד מהם עובר עבירה, המשטרה לא יכולה לתפוס אף אחד, כי אין זיהוי.

שמעתי אומרים: גם הילדים שלנו מפריעים, גם משפחות שלנו מפריעות. זה נכון, אבל לא צריך להוסיף חטא על פשע. יש לנו די צרות שלנו, לא צריך לקבל גם צרות של אחרים.

לפני ארבע שנים באהי לוועדת הפנים והתרעת שהסכנה תהיה גדולה יותר. משרד החוץ בשיתוף עם משרד הפנים ערך סקר גם בליבריה וגם בשיקגו והתברר שזו כת שמונה 3 - 4 מיליון איש וכוונתה לבוא לארץ בדרכים שונות.

כל הטיפול בבעיה הזאת היה בלתי מוצלח. כאשר כבר הייתה לטה לגרש את הקבוצה השניה, הגיעו לארץ הנשיאים של אפריקה ואי אפשר היה לעשות דבר. אחר כך באו נשיאי אוניברסיטאות מארצות הברית. לדעתי המצב הקיים נוצר בגלל אזלת ידה של הממשלה. דמונה הייתה הקרבן, אם כי דירות ריקות היו גם במקומות אחרים. כשבאו הראשונים, יגאל אלון היה שר הקליטה וגבע היה מנכ"ל משרד הקליטה, ועד היום אני לא סולח להם על מה שעשו. הטעו את שר הפנים המנוח.

הם עובדים?

ע. נוף:

חלקם עובדים. יש שהקימו להם בתי מלאכה בתוך הדירות. יש להם כלי רכב, ואפילו

י. פרץ:

כלי רכב ללא מכה.

קבוצה קטנה מכושים אלה ביקשה להקים ישוב בערבה או במקום אחר. תמכתי ברעיון. אח אין אפשרות לגרש אותם מהארץ, מוטב לתת להם ישוב באיזה שהוא מקום. זה יכול להיות טוב גם מבחינה בטחונית.

המטרה מוכנה לפעול, אבל יש לה הוראות לא לפעול נגד הכושים. אם תהיה הוראה אחרת, תוך 24 שעות לא יהיה איש מהם בדמונה.

אני חושש שאזרחים יקחו את החוק בידיהם. יש אזרחים חמומים שכבר מחכים להחלטה ולפעולה של השלטונות, ואם לא יעשו דבר - הם יעשו מה שהם חושבים לנכון. היו כבר איומים. ניסינו למנוע התפתחות כזאת בכל דרך, אבל לא הצלחנו.

לדעתי, צריך להוציא את הכושים האלה מהארץ, ולא להתבייש. אם אומרים שאלף איש זאת לא בעיה, אני מציע לא להשתעשע במחשבות, מחר נעמוד לא בפני בעיה של אלף אלה לפני אלפים שיכנסו לארץ בתחבולות שונות. אם הממשלה לא יכולה לגרש אותם מהארץ, צריך לשכן אותם במקום אחר, שאם לא כן עלולות להיות תוצאות חברתיות חמורות לדמונה.

קיבלתי דעת חברי שלא להעלות את הנושא בסצעה לסדר היום בכנסת, אם כי אינני יודע ממה אנחנו חוששים. אני מבקש שנגיע לסכום ולביצוע. סכום היה כבר לפני ארבע שנים, כבר אז אמרו שצריך להוציא את כולם מיד, אבל היו נסיבות מנסיבות שונות והדבר לא נעשה. אם לא לגרש אותם מהארץ, צריך לפחות לשכן אותם במקום אחר. הם מוכנים לבנות ישוב לעצמם.

ח. קוברסקי:

אני חושב שבנושא זה היה כשלון בצעד הראשון, כשלון שהיה בחום לבב. ב-1969 כשבאה הקבוצה הראשונה, זה היה סמוך לבחירות, השרים הנוגעים בדבר רצו להיות זהירים מאד בטיפול בנושא. אבל כמו בכל תחום, כמו ברפואה ובתחומים נוספים, מניעה עדיפה על טיפול, ולעתים הטיפול אחר כך הוא כמעט בלתי אפשרי. אני רוצה להודות שאין לי תשובה לבעיה זאת. זו בעיה שמוכרחה להיות מוכרעת בדרג ממלכתי בכיר ביותר. אני מקבל את ההגדרה של ח"כ יוסף תמיר ואת ההערה של ח"כ נוף שאנחנו חייבים בענין זה להשתמש בכיטויים מאד פורמליים ולא בהכללות, אבל זה לא פותר את הבעיה. אינני יכול לומר כאן דבר ברור. אני חושב שעלינו להתחיל בבירור מחודש של הענין ולבקש התייחסות יותר ברורה. אינני רוצה לומר דבר שאינני בטוח שיש לו כיסוי.

ועכשיו לענין השטח ברצועת החוף. את החלטה על התכנון קיבלה הועדה המחוזית לתכנון ובנייה שהכי ה תכנית מחוז המרכז. את האישור למגמה זאת נתנה המועצה הארצית לתכנון ולבנייה, זה הגוף התכנוני העליון של המדינה. אני נהלתי את הדיון בתור יושב ראש המועצה. אני רוצה לומר לכם שאינני חושב שמישהו השפיע עלינו בדיון הזה באיזה שהוא ניפוק לא עניני. המועצה האזורית אינה מופיעה במועצה הארצית. היו דיונים נוקבים מאד על תכנית מחוז המרכז והתכנית עברה הליכי דיון הוגנים. אני מוכן לשלוח לכם את כל הפרוטוקולים כדי שתתרשמו. לא היה שום שיקול צדדי. להיפך, הופעלו על המשרד להוצים שלא לאשר את התכנית. הגיעו אל כולנו. למה לתקוף את קיבוץ שפיים? אחדים מהנפגעים ניסו ללחוץ עלינו. שמענו אותם כי המשרד חייב לשמוע אזרחים הפונים אליו, אבל השתדלנו לדון די אמה על פי מיטב שפיטחנו ומצפוננו. עכשיו נחוץ הענין בהליך איבורי חוקי מסודר. אני לא יכול עדיין לומר אם התכנית תאושר.

היה ערר בקשר להתליית התכנית לשנה והענין בא לבית דין גבוה לצדק. ההחלטה היתה של ועדת ערר בראשותו של מר מרטיין גלס ממשרד המשפטים. בית הדין הגבוה לצדק לא פסל שום דבר שעשינו, הוא אישר את כל המעשים. בית הדין כלל את החלטת הועדה שעד סוף דצמבר צריכה להיות הצעה של שינוי תכנית. הועדה עמדה בזה והתפקידה תכנית מיתאר שהיה בה שינוי. גם בזה יכול להיות שינוי בתהליך של התנגדויות.

י. בארי:

היוזמת היתה הועדה המחוזית?

ח. קוברסקי:

היוזמה באה לביטוי בתכנית מיתאר מחוזית. תכנית חש/10, שהיא שינוי בתכנית חש/74 מבטא בפרטים את המגמות הכללות בהצעת תכנית מיתאר מחוזית.

יש שאלה איך להבטיח שלא ינוצל לרעה התהליך חכנוני, שלפעמים הוא מתמשך ואנשים נשארים עומדים עם בעיות אישיות. קודם כל, אני חושב שתהליך התכנון צריך להתנהל על פי סדר נכון. יעברו 4 חודשים, יפתח הדיון בהתנגדויות ואנשים אלה יוכלו להופיע לפני המועצה שתדון בהתנגדויות. יש גם בעיה הרבה יותר חמורה של התנגדות משרד השכון לתכנית המיתאר. למעשה זו תכנית זו התקבלה במועצה הארצית כמעט פה אחד, בהמנעות או התנגדות של משרד השכון. אנחנו לא יכולים לותר על דיון בהתנגדויות מכיוון שמתלים תכנית. זה קורה, זהו סדר התכנון. חוק שקיבלה הכנסת קובע שבתקופת הפקדה לא ייעשו פעולות בשטח.

אני לא מוסמך לחייב את גופי התכנון, אבל דעתי האישית היא שבסוף התהליך יצטרכו להיות הפקעות. שום ועדה מקומית

במדינת ישראל לא תוכל לשאת בהוצאות שקשורות בנושאים כאלה. כשהחלטנו להקים תחנת כח באזור חדרה לא הטלנו על הרשות המקומית לפצות את בעלי הקרקעות, המדינה תצטרך לפצות. אם חלילה יתברר שבמדינת ישראל אין פתרון כספי לעניין כזה ולא פתרון בדרך של המרת קרקעות, לא נוכל לעשות דבר. יכולה להיות הצעה לפתור את הבעיה על ידי זכויות בנייה בשולי השטח. לדעתי, יש גבול לעוול שציבור יכול לעשות לפרט. אבל היום מוקדם מדי לדון בכל הדברים האלה. אני רוצה לקוות שהמדינה כן תערוך לנושא זה. אם לא ימצאו פתרונות של הכנוף, תהיה זו בכיה לדורות. אני מקווה שועדת הפנים תלווה את התכנון בהתענינות ועזרה.

לבעלי הקרקעות בשטח שמדובר בו היו אפשרויות של בנייה במשך שנים. 15 שנים היו להם זכויות לעשות מעשה בשטח ואף אחד לא הפריע להם. אבל הם לא מימשו זכויות הבנייה. במשך 15 שנים החזיקו אופציה של בנייה ולא בנו.

י. בארי: הכוונה היא לפיצוי על שינוי יעוד?

ח. קוברסקי: יש פיצוי על שינוי יעוד ויש פיצוי על הפקעה, אלה שני דברים נפרדים. לדעתי, אם באמת ירצו לעשות שם פארק לאומי, בסופו של דבר צריך יהיה להפקיע את הקרקע.

מר חיון כתב לי בפתק, שקיבוץ שפיים לא בנה שום בניין על השטח הצפוני המיועד לפארק לאומי וגם לא בשטח הדרומי שהוא נושא הדיון הזה. לפני מספר שנים נטעה המועצה האזורית חוף השרון עצי חרוב צפונה לשפיים, כהתחלה צנועה לפארק לאומי, אין זה מדויק לומר שגנבו פארק, כי השטח טרם פותח לייעודו. דברים אלה כתב לי מר חיון, הוא אדם דייקן ואני בטוח שדייק גם בנושא זה.

בסכום, ננהג על פי חוק. ננסה לעשות הכל כדי לא להחזיק אנשים באי ודאות מעבר לתקופה הנחשבת סבירה לטיפול בנושא כזה. התחלנו בבירור עם מינהל מקרקעי ישראל, נחדש בהקדם גם בירור זה.

י. היבנר: נפגעת מן ההערה של חה"כ נוף כאילו אמרתי דברים על הקבוצה בהכללה, בדומה ל"היהודים המלוכלכים האלה". אין דבר רחוק יותר ממשרד הפנים וממני אישית מאשר הצגת דברים בצורה כזאת.

ע. נוף: אני מצטער. הזהרתי את עצמנו שלא להשתמש בביטוי "הם גונבים".

י. היבנר: לא אמרתי "כולם גונבים". הדיון הוא על קבוצה מסוימת, ועצם הדיון הזה מוציא אותם מהכלל של יתר הנכנסים למדינה. הזכרתי את אלה שלקחו מצרכים או גנבו משום שנגדם הוצאו צווי גירוש. לא חיינו מפי השמועה אלא מפי המשטרה. ידועים לנו שמות האנשים האלה, ובוודאי לא היתה כוונה לומר שלכולם היו אותן האשמות. לא רציתי להשאיר דברים אלה בלי הבהרה נוספת.

שאלה שניה היא מה אפשר לעשות, או מדוע יושבים באפס מעשה ולא פועלים ביתר יעילות. קשה מאד לפעול בעניין זה.

21.12.76

י. היבנר

אי אפשר לתת הוראה לאנשים בגבול שכל אדם שיש לו צבע מסוים חשוב אפריורי כמי שנא להצטרף לקבוצה נדמונה, קשה להבטיח שלא יכנסו אנשים נוספים, כי אנחנו חייבים בענין כזה לנהוג זהירות רבה. אין אנחנו יכולים לסרב כניסה, כי הם לא נכנסים בניגוד לחוק. הם נכנסים כחוק ואחר כך ממשיכים לשבת במדינה שלא כחוק. אדם בא ומקבל אשרה לשלושה הודשים, לפני שעברה התקופה הזאת אי אפשר להסתכל עליו כעל מפר חוק. נכון שאם נתפס אדם ואין בידינו מסמכים, חובת הראייה עליו. אבל הענין הוא קשה מאד. אם הוא אומר ששמו שלום בן ישראל, אנחנו עומדים בפני סוקת שבורה. אולי כדאי שהועדה תשמע את אנשי המשטרה.

היו"ר י. ארידור: איננו יכולים לסכם את שלושת הנושאים שעלו

היום על הפרק. נושא הבחירות בודאי עוד יעלה לדיון לפי הצורך. נושא הקרקעות באזור החוף, אם לאחד מחברי הועדה תהיה אינפורמציה נוספת או ירצה להעלות מחדש את הנושא ולקבל אינפורמציה נוספת, יוכל להפנות אלי משאלה זאת והועדה תבקש תשובות ממשרד הפנים. מנסיוני עד היום אני יודע שלא קרה מקרה שמישהו מאנשי משרד הפנים בא לועדה ומסר אינפורמציה לא מדויקת. אבל אם אחד מחברי הועדה ירצה שוב להעלות את הנושא - הנושא פתוח.

א. גיבלבר: מדוע? שמענו את התשובה של משרד הפנים, ואני מציע בזה לסיים את הדיון.

היו"ר י. ארידור: אני מציע לאפשר לכל חבר ועדה להעלות מחדש את הנושא. אני מציע לא להביא להצבעה

ענין פרוצדורלי זה.

יש סדר עבודה של ועדה.

שמענו הידעות, תם הדיון.

היו"ר י. ארידור: הועדה לא מקבלת סיכום בנושא זה, היא שמעה מה שמעה מכל הצדדים.

כשדיון בבעיה הכושית בדמונה, נזמין שוב נציגי משרד הפנים וגם גם נציגי המשטרה והמשפטים.

אני מציעה שיוזמן גם נציג המחלקה המתאימה במשרד החיץ.

היו"ר י. ארידור: אני מקבל את ההצעה של חברת הכנסת הרליץ.

אני מבקש להעלות נושא לסדר יומה של הועדה. אתמול השיב שר המשטרה על שאילתה שלי בכנסת, הוא אמר שאינו מעונין למסור במליאת הכנסת פרטים על הערכות המשטרה למלחמה בהחר סמים. אני שאאתי על סחר בהרואין. אני מניח שבוועדה יוכל להגיד דברים נוספים.

היו"ר י. ארידור: נעלה נושא זה בהזדמנות מתאימה.

הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 16.00.